

Araştırma Makalesi

**Dijital Vatandaşlık ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişkide
Aleksitiminin Düzenleyici Etkisi**

İrem KAPTANGİL ÇALIŞIR

Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO

irem_kaptangil@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2058-0159

Kerem KAPTANGİL

Sorumlu Yazar, Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

kerem_kaptangil@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2319-2661

Öz

Bu çalışmanın amacı, dijital vatandaşlık ve sanal zorbalık arasındaki ilişkide aleksitiminin düzenleyici rolünü araştırmaktır. Bu nedenle, sanal ortamı daha çok kullandığı düşünülen 18-25 yaş arasındaki gençlerden oluşan üniversite öğrencileri araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Online anket yönteminin uygulandığı bu çalışmada basit rastgele örnekleme yöntemi ile yurtiçindeki 4 ayrı üniversiteden elde edilen 387 öğrenciye ait veri analiz edilmiştir. SmartPLS 4.0 programından yararlanılan bu çalışmada Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda, dijital vatandaşlık davranışı ve siber zorbalık arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken, aleksitimi değişkeninin de bu ilişkide negatif yönde, zayıf ancak anlamlı bir düzenleyici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dijital vatandaşlık, siber zorbalık, aleksitimi
Jel Sınıflandırma Kodları: D23

Moderating Effect of Alexithymia on the Relationship Between Digital Citizenship and Cyber Bullying¹

Abstract

The aim of this study is to investigate the moderator role of alexithymia in the relationship between digital citizenship and cyberbullying. For this reason, university students between the ages of 18-25, who are thought to use the virtual environment more, were determined as the research population. Simple random sampling method was used in this study and the online survey method was applied. The data were obtained from 387 students studying at 4 different universities in Turkey. Partial Least Squares Structural Equation Modeling / PLS-SEM was used in this study. It is conducted by using the SmartPLS 4.0 program. In this context, a negative and significant relationship was found between digital citizenship behavior and cyberbullying. It was also concluded that the alexithymia variable had a negative, weak but significant moderator effect on this relationship.

Keywords: Digital citizenship, cyberbullying, alexithymia
JEL Classification Codes: D23

¹ Extended abstract is presented at the end of the article.

Geliş Tarihi (Received): 25.05.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 12.07.2023

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Kaptangil Çalışır, İ. ve Kaptangil, K. (2023). Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkide aleksitiminin düzenleyici etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 931-952. DOI: 10.18074/ckuiibfd.1302545.

1. Giriş

Toplumsal dinamikleri hareketlendiren ve köklü değişimlere neden olan, değişim ve dönüşüm sürecini temelden etkileyen teknolojinin, çalışma hayatında olduğu kadar sosyokültürel yaşamda da ivmelenmesi, rasyonel olduğu kadar tahmin edilmesi de güç yol ve yöntemlerle hedefe ulaşmayı sağlaması açısından, hem örgütsel hem de bireysel düzeyde önem arz etmektedir. Bilgiye ulaşma ve paylaşma noktasında, hem araç hem de amaç olarak üstlendiği rol oldukça büyük olan dijital teknolojinin durdurulamaz ilerleyişi, günlük hayattaki tutum ve davranışları da yönlendiren tüm iş, işlem ve süreçlerin de geleneksel kalıplardan çıkarak dijital kalıplara yönelmesine zemin hazırlamıştır. İletişimi kolaylaştıran internet ve kullanım alanı olan temelde bilgisayar ve cep telefonları, günlük hayattaki rutin işlerin sağlayıcısı ve kolaylaştırıcısı olarak tüm yaş gruplarında ve bu grupların ihtiyaçlarına yönelik her uygulamada öncelik taşımaktadır. Bu öncelik, bireylerin toplumsal hayata katılımlarını kolaylaştırdığı gibi, bireysel ve örgütsel hayatta zaman tasarrufu sağlamakta, bilgiye erişimi daha ulaşılabilir hale getirmekte ve hatta keyfiyetten zorunluluğa geçişin de zeminini daha yumuşak hatlarla sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle, örgütsel ve sosyal hayatın merkezinde konumlanmış olarak görünen dijital hayat, sunduğu fırsatlar ve yarattığı tehditler ile araştırma konularına daha fazla dahil edilmekte, etkileri de psikolojik değerlendirmelere ihtiyaç duyar hale gelmektedir. Yerli alanyazında dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen ve bu iki değişken arasında anlamlı ilişkiler bulan çalışmalarla karşılaşmaktadır (Horzum ve Ayas, 2011; Çiftçi ve Sakallı, 2016; Öztürk, 2019; Toraman ve Usta, 2018). Yabancı alan yazın incelendiğinde de siber zorbalığın kaygı ve depresyonu tetiklediği, davranışsal sorunların görülme sıklığını ve sorunlu internet kullanımını arttırdığı aynı zamanda da anksiyete düzeyini yükselttiği görülmektedir (Campbell, 2005; Ybarra, Diener-West ve Leaf, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008). Ancak dijital vatandaşlık davranışı ve siber zorbalık arasındaki ilişkide aleksitimik davranışların etkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Alandaki bu sınırlılık göz önüne alındığında bu araştırma, dijital alana etkin biçimde katılan ve elde ettiği bilgileri kişisel ve toplumsal gelişim için kullanan (Farmer, 2010), bilgi teknolojilerini yasal, güvenli ve etik ilkeler dahilinde çevrimiçi ortamlarda savunan ve uygulayan (ISTE, 2007) dijital vatandaşlar ile başka insanlara zarar verme amacı ile yapılan saldırgan, kasıtlı ve tekrar eden davranışları ifade eden siber zorbalık (Belsey, 2005) arasındaki ilişkiyi konu almakta, bireylerin duygularını ifade etme güçlüğüne vurgulayan aleksitiminin (Sifneos, 1972a) de bu ilişkideki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkide aleksitiminin düzenleyici etkisinin ele alındığı bu çalışmada, dijital vatandaşlık davranışı, siber zorbalık ve

duygu körlüğü olarak da ifade edilen aleksitimi kavramları birbirleriyle ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Dijital Vatandaşlık

Çevrimiçi olarak topluma katılma kabiliyeti olan (Mossberger, Tolbert ve McNeal, 2008), çevrimiçi ortamlarda haklarını ve yükümlülüklerini bilen ve etkin kullanabilen (Thomas, 2018) kişileri tanımlayan dijital vatandaşlar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaratmış olduğu çağın bireyleri olarak görülmektedirler. Aynı zamanda dijital vatandaşlar, topluma katılımın yanı sıra iletişim kurmak, dijital içerikler oluşturarak bu içerikleri yaymak ve tüketmek için dijital teknolojileri kullanma bilgisine sahip kişiler (Soriani, 2018) olarak da anılmaktadırlar. Bu kapsamda dijital vatandaşlığa ilişkin farklı açıklamalar ve sınıflandırmalarla karşılaşmaktadır. Alan yazında en kapsamlı ve yaygın kullanıma sahip olan sınıflandırma, dijital erişim, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital etik, dijital hukuk, dijital sağlık, dijital ticaret ve dijital güvenlik olmak üzere Ribble, Bailey ve Ross (2004) tarafından yapılan dokuz boyutlu sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmada; dijital teknolojilere yüksek hız ve kalitede erişimin, bilgi alışverişini de içeren iletişim kaynaklarının kullanım becerisinin ve doğru bilgiye ulaşma, öğretme ve paylaşabilme bilincinin yanı sıra, dijital araçların kullanım özgürlüğünün ve bu kapsamdaki suç ve haksızlıklara ilişkin sorumlulukların bilinmesinin öneminden bahsedilmektedir. Bunların yanı sıra, başkalarının haklarına saygı gösterilmesinin, dijital ortamdaki politika ve kanunlar konusunda bilinçlenmenin ve aynı zamanda dijital dünyanın yarattığı fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarına ilişkin bilince sahip olunmasının da dijital vatandaşlık için bir ihtiyaç olduğunun önemi üzerinde durulmaktadır. Bu boyutlar, çevrimiçi alışveriş ve bankacılık sistemlerinde bilgi ve veri gizliliğinin korunabilmesini ve dijital kullanıcıların donanım, yazılım ve ağ güvenliğinin sağlanabilmesini de içeren sorumlu davranışları kapsayacak şekilde sınıflandırılmışlardır (Ribble, 2011).

Dijital vatandaşlığı konu alan literatürde, çevrimiçi ortamlarda sorumlu davranışları tanımlayan etik kavramı üzerinde önemle durulduğu görülmektedir (Farmer, 2011; Ribble vd., 2004). Bu noktada çevrimiçi ortamlarda başkalarının haklarının da farkında olmak ve onlara saygı duymak, kendi eylemlerinin sorumluluğunu almak ve bu araştırmaya da konu alınan siber zorbalığı yapmamak adına uyulması gereken kurallar bütünü oluşturulan etik kavramı, sorumlu davranışlar arasında önemle vurgulanan konular arasındadır. Bireylerin sorumlu davranışları değerlendirilirken de kullanılan etik kavramının, bilişim toplumunun aktif aktörleri tarafından ne derece önemsendiğinin de bilinmesi önemlidir. Bu noktadan değerlendirildiğinde, dijitalleşmenin yaratmış olduğu fikir değişiminin ortasına doğan Z Kuşağı bireyler, dijital çağın aktif aktörleri olarak nitelendirilebilirler. Böylece, dijital dünyada etik kavramı, etik ihlaller ve bu ihlallerin yol açtığı problemler de bu kuşağın sahip olduğu ilişki biçimleri ve alışkanlıkları ile yeniden değerlendirilme ve araştırılma

ihtiyacını doğurmaktadır. Bilişimin etik dışı kullanımı içerisinde değerlendirilen ve bu araştırmaya da konu alınan siber zorbalık kavramı, dijital vatandaşlığın yaygınlaştığı günümüz dünyasında önem arz etmektedir. “İnternet Kuşağı” ya da “Ağ Kuşağı” olarak da adlandırılan Z Kuşağının (Lavickaite, 2010), dijital döneme geçişi en net deneyimleyebilen kuşak olduğu düşünüldüğünde, siber zorbalık yapanların ya da bu zorbalığa maruz kalanların bu kuşak üzerinden ele alınması, yaratabileceği psikolojik sorunlara çözüm önerileri getirilmesinin de önünü açabilecektir.

2.2. Siber Zorbalık

Alan yazında siber zorbalığın, geleneksel zorbalık tanımından yola çıkılarak açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Saldırganlık davranışının alt boyutlarından biri olarak tanımlanan zorbalık, kasti ve saldırganca yapılan, özellikle de kişinin kendisinden daha güçsüz birini hedef aldığı bir davranış (Betts, 2015) olarak tanımlandığı gibi, mağdura karşı kasıtlı ve çok defa tekrarlanan zarar verici hareketler (Olweus, 1993) olarak da tanımlanmaktadır. Bu noktada bir eylemin zorbalık olarak nitelendirilmesi için, negatif sonuçlar doğurabilecek saldırgan davranışları içermesi, taraflar arasında güç dengesizliği olması, zaman içinde tekrarlı olması ve zarar verme niyeti taşıması gibi belirleyici özellikler taşıması gerektiği savunulmaktadır (Olweus, 2003; Sharp, Smith ve Smith, 1994; Olweus ve Limber, 2018). Bilişim teknolojileri ağlarıyla oluşturulan elektronik dünyada birbirileriyle etkileşime giren bireylerin yarattığı siber alan (Hinduja ve Patchin, 2008), siber zorbalık kavramını da doğuran bir alan olmuştur. Siber zorbalığı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı araçlarla siber alanda gücün kötüye kullanımı olarak tanımlayan Slonje, Smith ve Frisén (2013), bu konuda siber zorbalığı tanımlarken üzerinde önemle durulan iki nokta olan “daha güçsüz görülen kişilere karşı yapılan davranışlar” ve “tekrarlanan davranışlar” konusuna açıklık getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Tekrar etme ve güç dengesizliği noktasında siber zorbalığın genel zorbalıktan ayrıldığı bu iki noktada siber zorbalığın yaşandığı alanın özellikleri nedeniyle, duruma zorbalık denilmesinin uygulamada zorlaşacağı ifade edilmektedir (Slonje vd., 2013). Güç dengesizliği ve davranışın tekrarı konusunda tartışma yaratan noktalarda ortak görüşe sahip olan Olweus ve Liber (2018) ve Slonje, Smith ve Frisén (2013), siber zorbalık yapan kişi ile mağdur arasındaki teknolojik bilgi, sosyal statü, arkadaş sayısı ve içinde bulunduğu marjinal gruplar arasındaki farklılıkların güç dengesizliğini etkileyebileceğini savunurken, siber alanda bilginin el değişiminin ve yayılım hızının kartopu şeklinde kontrolden çıkabilmesinin de davranışın tekrarlanıyor olup olmasını etkileyebileceğini iddia etmektedirler.

Güncel teknolojik gelişmelerle birlikte geleneksel zorbalık, iletişim araçlarının kullanıldığı siber zorbalığa dönüşmüştür (Esen ve Esen, 2021). Gerek çevrimiçi erişimin kolaylaşması gerekse bilgisayar ve cep telefonu kullanım sıklığındaki artış sonucunda siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramları ile daha sık karşılaşmak

olası hale gelmiştir. Alanyazında yapılan araştırmaların bir kısmı bu nedenle okul çağındaki öğrenciler, ergenler ve üniversite öğrencileri üzerine yoğunlaşmıştır (Raskauskas ve Stoltz, 2007; Patchin ve Hinduja, 2006; Li, 2007a; Ybarra ve Mitchell, 2004; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Dilmaç, 2009; Arıcağ vd., 2008; Arıcağ, 2009; Topçu, 2008). Teknolojik devrimlerin bir sonucu olan dijital vatandaşlık kavramı da yaygınlaşan internet kullanımının bir sonucu olduğu düşünülen siber zorbalık ile ilişkilendirilerek araştırmalara konu olmaktadır (Campbell, 2005; Ybarra, Diener-West ve Leaf, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008). Bu araştırma da teknolojik devrimlerin ortasına doğan Z Kuşağının büyük bir bölümünü oluşturduğu düşünülen üniversite öğrencileri dikkate alınarak yapılmış, siber zorbalığın davranışsal, fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak yaratabileceği olumsuz sonuçlar düşünülerek modellenmeye çalışılmıştır.

H₁: Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık davranışları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

2.3. Aleksitimi

İlk kez Sifneos (1972b) tarafından psikosomatik hastalar özelinde tanımlanan aleksitimi, “duygular için söz yokluğu” (Dereboy, 1990), “duygusal ahrazlık” (Şahin, 1991) ve duygular ile fanteziler, anılar ya da diğer spesifik durumlar arasında bağ kuramama (Goerlich, 2018) olarak da ifade edilmektedir. Ruh-beden ilişkisi üzerinden değerlendirilen aleksitimi kavramı, bireylerin duygularını fark etme, anlama ve ifade etmede yaşanan zorlukları ifade etmesinin yanı sıra (Sifneos, 1988), bu zorluklar neticesinde bireylerin toplumsal hayata yabancılaşabileceği vurgusuyla da dikkat çekmektedir. Aleksitimi özelliği gösteren bireyler toplumsal hayata, sosyal yaşamlarında ve duygusal işlevlerinde ilişki kurma güçlüğü ve iletişim bozukluğu yaşamaları nedeniyle yabancılaşabilmektedirler. Duygularını basit kelimeler ve basit bedensel tepkiler şeklinde ifade eden aleksitimik bireyler (Sifneos, 1988), bir problemle karşılaştıklarında, probleme neden olan durumun ya da olayın altında yatan engelleri ya da duygusal nedenleri aramak yerine sadece yüzeysel nedenlerle ilgilenmekte, sorunları en kısa yolla çözüme eğilimi göstermektedirler (Taylor, Bagby ve Parker, 1991). Bireyin sahip olduğu duyguların genel işlevinin doğaya ve topluma uyum sağlamak olduğu düşünüldüğünde, aleksitimik bireylerin duygularını ifade etmedeki yetersizliği ve ifade etme çabalarındaki denge sorunu, sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurmalarına engel teşkil edebilmektedir. Bu konuya ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde, duygularını ifade edemeyen ya da ifade etmekte zorlanan bireylerin benlik saygısı düşük ve bağımlı kişilikler olduğu (Taylor, 1993), bu durumun iletişimi ve üretkenliği de sınırladığı (Baymur, 1983) sonuçları ile karşılaşılmaktadır.

Modern toplumda hızla gelişen teknoloji ve değişen toplumsal yapıyla birlikte artış gösteren nüfus oranı, insan ilişkilerinin de karmaşıklaştığı ve doyumsuz hale geldiği bir zemin yaratmaktadır. Bu karmaşa içerisinde yalnızlığa sürüklenen ya da

yalnızlığı tercih eden bireylerin, sanal dünyada var olma çabaları, siber problemler ve aleksitimik özelliklerin artışı üzerinden de incelenme ihtiyacını doğurmaktadır.

H₂: Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkide aleksitiminin anlamlı bir düzenleyici rolü vardır.

3. Araştırma Metodolojisi

Siber zorbalığın bağımlı, dijital vatandaşlık davranışının da bağımsız değişken olarak kabul edildiği ve aleksitiminin bu değişkenler arasında düzenleyici bir etki yaratıp yaratmadığının araştırıldığı bu çalışma, değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak ve bu ilişkilerin nedenlerini açıklamak amacıyla yapılmaktadır.

3.1. Örneklem ve Veri Toplama

Günümüzde dijital vatandaşlık ve araştırmada bağlantısı olduğu düşünülen siber zorbalıkla ilgili yapılan birçok çalışmada farklı evrenler ve farklı değişkenler kullanılarak birçok farklı sonuç elde edilmiştir (Hinduja ve Patchin, 2015; Li, 2007b; Slonje ve Smith, 2008; Schneider, O'Donnell, Stueve ve Coulter 2012; Dooley, Pyżalski ve Cross, 2009; Tokunaga, 2010). Araştırmalar genellikle sanal ortamı daha çok kullanan ergenler üzerinde uygulanmış ve çeşitli stratejiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada da dijital vatandaşlık ve sanal zorbalık ilişkisindeki aleksitiminin düzenleyici rolü araştırılmıştır. Dijital vatandaşlık ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmasına karşın bu ilişkide aleksitimik davranışların etkisinin incelendiği bir çalışmaya alanyazında rastlanmamıştır. Bu çalışmada araştırma evrenini sanal ortamı daha çok kullandığı düşünülen 18-25 yaş arasındaki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için online anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışma kapsamında basit rastgele örnekleme yöntemi uygulanarak yurtiçindeki dört ayrı üniversiteden (Sinop Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi) 390 anketin toplanmış, kayıp değerler ve eksik bilgilerin olduğu anketlerin elenmesinden sonra kullanılabilir 387 anket analize tabi tutulmuştur. 100.000 ve üzerindeki evren için 386 örneklemin yeterli olacağı kabul edildiğinden (Sekeran, 2003), elde edilecek 387 örneklem büyüklüğünün evreni temsil etmede yeterli olacağı hesaplanmıştır.

3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Çalışmada üç farklı ölçekten yararlanılmıştır. Bu ölçeklerden modelde bağımsız değişken olarak kabul edilen dijital vatandaşlık ölçeği Ribble (2011) tarafından oluşturulan, daha sonra Som Vural (2016) tarafından düzenlenen ve 35 ifadeden oluşan dijital vatandaşlık ölçeğidir. Ölçek dijital ticaret, dijital erişim, dijital okur yazarlık, dijital hak ve sorumluluklar, dijital güvenlik, dijital iletişim, dijital etik ve dijital sağlık olmak üzere sekiz alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte genel olarak

dijital vatandaş olarak algılanan kişilerin dijital dünyayı nasıl ve hangi amaçlarla kullandıkları ölçümlenmeye çalışılmaktadır.

Bağımlı değişken olarak modelde yer alan siber zorbalığın ölçülmesinde ise Tanrıkulu (2015) tarafından üniversite öğrencilerine uyarlanan ve 11 ifadeden oluşan tek boyutlu ölçek kullanılmıştır. Düzenleyici etkisinin ölçümlendiği aleksitimi için ise Graeme, Bagby ve Parker (1981) tarafından geliştirilen Toronto Aleksitimi ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte duyguları tanıma zorluğu, duyguları tanımlama zorluğu ve dış merkezli düşünme olarak üç alt boyut ve 14 ifade bulunmaktadır. Demografik bilgiler haricinde çalışmanın modelinde olan bütün değişkenler için 5’li Likert ölçeği kullanılmış olup, ölçekte 1 “kesinlikle katılmıyorum”, 5 ise “kesinlikle katılıyorum anlamlarına doğrusal olarak derecelendirilmiştir.

3.3. İstatistiksel Analiz

Verilerin analizi için Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesine (partial least squares structural equation modeling / PLS-SEM) başvurulmuştur. Chin’in (1998) önerdiği üzere analiz iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk olarak ölçüm modelinin güvenilirlik ve geçerliklerinin test edilmesi için doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) gerçekleştirilmiş ve boyutlar arasındaki geçerlilik ve ayırt edici geçerlilik dereceleri kontrol edilmiştir (Anderson ve Gerbing, 1988; Hair vd., 2010). Daha sonra kavramsal yapısal eşitlik modelini test etmek için yapılar arası yol analizi yapılmıştır. Yol analizi sonuçlarının anlamlılığını test etmek için yeniden örnekleme (bootstrapping) prosedürü (1000 örneklem) uygulanmıştır (Chin, 1998). Analizler için SmartPLS 4.0 programı kullanılmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

4.1. Katılımcılara İlişkin Bulgular

Katılımcılara ilişkin demografik ve katılımcı bilgilendirmeleri aşağıda Tablo-1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcı Profili

Değişkenler	Sınıf Aralıkları	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	18-20	181	47
	21-23	103	27
	24-26	65	10
	27 ve üstü	38	16
Cinsiyet	Kadın	208	54
	Erkek	179	46
İnternette Geçen Zaman	1 saatten az	21	5
	1-2 saat arası	72	19
	2-4 saat arası	141	36
	4 saatten fazla	153	40
Toplam		387	100

Tablo-1 verilerine göre düzenlenen demografik verilere ait bulgularda kadın katılımcıların %54, erkek katılımcıların ise %46'lık bir oranda araştırmaya dahil oldukları görülmektedir. Bu verilere göre kadın katılımcıların yüzdesi fazla olsa da arada ciddi bir farkın olmadığını söylemek mümkündür. Katılımcıların araştırma evrenini oluştururken özellikle üniversite öğrencilerinden oluşmasını tercih etme sınırlılığını destekler nitelikte yaş sınıflandırmasında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 18-23 yaş arasında olduğunu söylemek de mümkündür. Bu da katılımcıların %74'lük bir kısmını karşılamaktadır. Katılımcıların internette geçirdikleri zamanlar değerlendirildiğinde, %40'nın (153 kişi) 4 saatten fazla, %36'sının (141 kişi) 2-4 saat arası, %19'unun (72 kişi) 1-2 saat arası ve %5'inin (21 kişi) de internette 1 saatten az zaman geçirdiği söylenebilmektedir.

4.2. Ölçüm Modeline İlişkin Bulgular

Ölçüm modelini test etmek üzere her bir araştırma değişkeni için uygulanan doğrulayıcı faktör analiz sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır. Analizlerde madde toplam korelasyonu 0.30'un altında olan maddeler (Tinsley ve Brown, 2000) ve faktör yükü farkı 0.10'dan az olan maddeler (Pallant, 2013) analizden çıkarılmıştır. Çıkarılan maddelerle birlikte dijital vatandaşlık değişkenine ait 6 alt boyut, aleksitimi değişkenine ait 3 alt boyutun tamamı analize dahil edilmiş, sanal zorbalık değişkeni ise tek boyutlu değerlendirilerek analize dahil edilmiştir.

Elde edilen verilerin tamamının 0.60 değerinden büyük olduğu görülmüştür (Cortina, 1993; Hair vd., 2010; Nunnally ve Bernstein, 1994). Ölçeğin güvenilirliğini ve iç tutarlılığını ölçmek için Cronbach alfa kullanılmıştır. Cronbach's alpha değerlerinin Nunnally'nin (1967) önerdiği değer olan 0.60'ın üzerinde olduğu görülmüştür. Yakınsak geçerliliği ölçmek için bileşik güvenilirlik

(Composite Reliability) ve ortalama varyans (AVE/Average Variance Extracted) testleri yapılmıştır. Bileşik güvenilirlik değerleri önerilen 0.70 değerinin, AVE ise kabul edilebilir değer olan 0.50'nin üzerinde bulunmuştur (Fornell ve Larcler, 1981).

Tablo 2: Ölçüm Modeli Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha	Bileşik Güvenilirlik (CR)	Ortalama Varyans (AVE)
Dijital Vatandaşlık		0.708	0.723	0.665
<i>Erişim</i>		0.786	0.793	0.609
M2	0.748			
M4	0.812			
M1	0.726			
M3	0.831			
<i>Etik</i>		0.671	0.754	0.745
M1	0.802			
M3	0.921			
<i>Güvenlik</i>		0.841	0.871	0.861
M2	0.944			
M3	0.911			
<i>Hak</i>		0.747	0.759	0.737
M1	0.646			
M2	0.769			
M3	0.751			
<i>İletişim</i>		0.727	0.740	0.646
M2	0.842			
M3	0.787			
M5	0.781			
<i>Sağlık</i>		0.749	0.749	0.800
M1	0.893			
M2	0.895			

Tablo 2'nin Devamı: Ölçüm Modeli Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha	Bileşik Güvenilirlik (CR)	Ortalama Varyans (AVE)
Sanal zorbalık		0.932	0.936	0.620
M1	0.741			
M10	0.714			
M11	0.795			
M2	0.836			
M3	0.800			
M4	0.815			
M5	0.820			
M7	0.794			
M8	0.799			
M9	0.748			
Aleksitimi		0.888	0.855	0.698
<i>Duyguları Tanıma</i>		0.875	0.884	0.602
M1	0.875			
M2	0.757			
M4	0.775			
M5	0.805			
M6	0.757			
M7	0.838			
M1	0.808			
<i>Duyguları Tanımlama</i>		0.766	0.793	0.685
M1	0.776			
M3	0.793			
M4	0.809			
M5	0.774			
<i>Dış Merkezli Düşünme</i>		0.670	0.699	0.786
M4	0.716			
M6	0.751			
M8	0.809			

Ölçeğin yapı geçerliliği için Fornell-Larcker kriteri uygulanmıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere AVE karekökleri yapıların korelasyon düzeylerinden yüksektir (Fornell ve Larcker, 1981). Dahası yapı geçerliliği için alternatif bir test olan HTMT değerlerinin de eşik değer olan 0.90'ın üzerinde olduğu görülmektedir

(Gold, Malhotra ve Segars, 2001). Ayrıca Tabachnick ve Fidell'a (1996) göre 0.90'ın üzerinde korelasyona sahip faktör bulunmadığından çoklu bağlantı problemi olmadığı kaydedilmiştir. Bu incelemelere göre ölçeğin yapı geçerliliği kriterlerini sağladığı görülmüştür.

Tablo 3: Yapısal Geçerlilik

HTMT değerleri										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2	0.258									
3	0.348	0.321								
4	0.830	0.221	0.295							
5	0.827	0.291	0.430	0.809						
6	0.159	0.530	0.212	0.067	0.120					
7	0.699	0.154	0.225	0.625	0.674	0.065				
8	0.222	0.120	0.133	0.202	0.229	0.049	0.213			
9	0.223	0.107	0.119	0.178	0.198	0.040	0.173	0.838		
10	0.440	0.219	0.369	0.441	0.455	0.174	0.446	0.808	0.820	

Fornel Lacker Kriteri										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	0.865*									
2	0.187	0.594*								
3	0.260	-0.145	0.781*							
4	0.712	0.185	0.246	0.929*						
5	0.596	0.201	0.329	0.648	0.802*					
6	-0.053	-0.191	0.190	0.036	0.003	0.683*				
7	-0.560	-0.117	-0.196	-0.553	-0.558	0.023	0.790*			
8	-0.155	0.006	-0.093	-0.156	-0.159	0.025	0.181	0.786*		
9	-0.157	0.031	-0.085	-0.138	-0.143	0.010	0.143	0.706	0.766*	
10	-0.244	-0.054	-0.225	-0.274	-0.259	-0.065	0.294	0.522	0.497	0.697*

*Açıklanan varyansın karesi, 1: Dijital vatandaşlık (Etik), 2: Dijital vatandaşlık (Hak), 3: Dijital vatandaşlık (Erişim), 4: Dijital vatandaşlık (Güven), 5: Dijital vatandaşlık (İletişim), 6: Dijital vatandaşlık (Sağlık), 7: Sanal Zorbalık, 8: Aleksitimi (Duyguları Tanıma), 9: Aleksitimi (Duyguları tanımlama), 10: Aleksitimi (Dış merkezi düşünme).

4.3. Yapısal Modele İlişkin Bulgular

Bootstrapping prosedürü izlenerek yapılan yapısal eşitlik modellemesi kapsamında değişkenler arasında yol analizi yapılmıştır. Tablo 4'de yol katsayıları, t-değerleri ve hipotez test sonuçları gösterilmektedir. Sonuçlar çalışmanın iki hipotezinin anlamlı olduğunu ($p < 0.001$) ve araştırma modelinin sanal zorbalık davranışını iyi ölçüde (0.50) açıkladığını göstermektedir (Dunteman, 1989).

Çalışmanın ilk hipotezinde dijital vatandaşlık ile sanal zorbalık arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre dijital vatandaşlık ile sanal zorbalık arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\beta = -0.49$, $p < .001$). Bu ilişki üzerinde aleksitiminin düzenleyici (moderatör) etkisi olduğu sonucuna da ulaşılmıştır ($\beta = -0.27$, $p < 0.001$, BCa CI: [-0.400 / -0.127]).

Tablo 4: Model ve Hipotez Testi Sonuçları

	Yol Katsayısı	T Değeri	P Değeri	Bootstrapping (Yeniden Örnekleme)	
				2.5%	97.5%
H1 dv -> sz	- 0.498	8.647	0.000	-0.604	-0.377
H2 ALEKSİTİMİ x dv -> sz	- 0.275	3.968	0.000	-0.400	-0.127
R ² = %50					

Dijital vatandaşlık davranışının bağımsız, siber zorbalığın da bağımlı değişken olarak kabul edildiği modele eklenmiş olan aleksitimi değişkeninin düzenleyici etkisinin analiz edildiği çalışmada, ortaya konulan iki farklı hipotez test edilmiştir. Hipotez testi sonuçlarına göre, (H₁) hipotezinde dijital vatandaşlık davranışı ve siber zorbalık arasında orta derecede negatif yönlü ($\beta = -0.498$) ve anlamlı ($p = 0.000$) bir ilişki bulunmaktadır. Aradaki orta dereceli, negatif yönlü ve anlamlı ilişkiye bakıldığında, dijital vatandaşlık sergileme derecesindeki artışın sanal zorbalık davranışı gösterme eğilimini azalttığını söylemek mümkündür. Bir diğer hipotez testi sonucuna göre ise (H₂) aleksitimi değişkeninin, dijital vatandaşlık ve sanal zorbalık arasındaki ilişkide negatif yönlü zayıf ($\beta = -0.275$) ancak anlamlı ($p = 0.000$) bir düzenleyici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modele yönelik olarak belirlenen alt boyutların hipotezlerin içerik bakımından bir farklılık oluşturmadığı göz önüne alınmış ve alt boyutlar düzeyinde bir inceleme yapılmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Hipotezler ana değişkenler üzerine kurulduğunda alt boyutların değerlendirilmesi özellikli alt boyut değerlendirmeleri için gerekli görülmediği hallerde boyutlar arasındaki ilişkiler güvenilirlik analizi geçerli ise karşılaştırılabilir (Hair, J. F. J., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E., 2010). Modele yönelik hipotezler değerlendirildiğinde, dijital vatandaşlık davranışı sergileme derecesi arttıkça yani kişilerin dijital ortamda daha fazla vakit geçirerek dijital dünyadaki faaliyetlerini arttırmaları durumunda, siber zorbalık davranışı sergileme davranışlarından kaçındıkları sonucu ile karşılaşmıştır. Buna ek olarak da aleksitimi davranışları gösteren bireylerin, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki negatif ilişkiye de negatif bir etki yaptığı sonucu ile karşılaşmıştır. Bu sonuç, değişkenler arasındaki etkileşimin yönünün pozitif doğru yönlendiğini göstermektedir. Böylece dijital vatandaşlık davranışı gösteren bireylerin siber zorbalık davranışlarının azaldığına ilişkin bulgu, aleksitiminin düzenleyici etkisi ile kırılmaktadır. Bu sonuca bağlı olarak aleksitimik davranışların, dijital vatandaşlık

davranışı sergileyen kişileri siber zorbalık davranışı da gösterme yönünde motive edici ya da düzenleyici bir etkisi olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

6. Sonuç ve Öneriler

Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkide aleksitiminin düzenleyici etkisini araştıran ve bu üç değişken ile kurulmuş bir model üzerinden yürütülen bir çalışmaya alanyazında daha önce rastlanmamıştır. Ancak siber zorbalık ve dijital vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkiyi çocuklar ve gençler üzerinden araştıran ve bu çalışma sonuçlarını da destekler nitelikte anlamlı ilişkiler bulan çalışmalar ile karşılaşılmıştır. Bu araştırmalar, dijital vatandaşlık becerilerinin siber zorbalığı önleme ve azaltmada önemli bir rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, ebeveynlik tarzları, akran ilişkileri ve okul müdahaleleri gibi faktörlerin de siber zorbalıkla ilişkili olduğunu göstermektedir (Patchin ve Hinduja 2018; Schneider vd., 2012; Li, 2007b; Notar, Padgett ve Roden 2013; Mishna, Khoury-Kassabri, Gadalla ve Daciuk, 2012; Hinduja ve Patchin, 2018). Dijital vatandaşlık ve aleksitimi ilişkisi ile ilgili olan çalışmalar ise (Marchetti, Verrocchio, Pozzoli ve Fulcheri, 2018; Vernucci, Scardaccione ve Moroni, 2020) gençlerin dijital platformlarda duygusal durumlarını nasıl ifade ettiklerini, duygusal içeriklerle nasıl etkileşime girdiklerini ve aleksitimi ile dijital medya kullanımı arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Alanyazında rastlanan çalışmalarda sonuçlar ile bu çalışmadaki araştırma sonuçları, anlamlı ancak zayıf bir ilişki içermeleri ve negatif yönlü olmaları noktasında benzerlik göstermektedir. Alanyazında sanal zorbalık ve aleksitimi ile ilgili olan çalışmalara da rastlanmıştır (Gini, Card ve Pozzoli, 2018; Orue, Calvete, Gamez-Guadix ve de Arroyabe, 2018; Veenstra vd., 2005) Bu araştırma sonuçlarında da, aleksitiminin siber zorbalığa maruz kalma veya siber zorbalık yapma ile ilişkili olduğu, duygusal ifade ve anlayış zorluğunun da bu konuda etkili bir faktör olabildiği sonucu ile karşılaşılmıştır. Aynı zamanda bu çalışmalarda duygusal zekâ ve sosyal bilişsel faktörlerin siber zorbalıkla ilişkili olduğunun vurgulandığı da görülmüştür.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında, dijital vatandaşlık ile siber zorbalık davranışı arasında negatif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Dijital vatandaş olarak tanımlanabilen kişilerin daha bilinçli, sanal ortamda harcadıkları zaman ve faaliyet çeşitliliği sebebiyle zorbalık eğilimlerinin de daha az olabileceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte aleksitimi eğilimi gösteren kişilerin duygusal tanımlamaları ve açıklamalarının yetersizliği, empati noksanlığı ve kişiler arası ilişkilerdeki zayıf yapıları sebebiyle modeldeki düzenleyici etkisinin negatif olduğu görülmüştür. Bunun sonucu olarak da ortaya çıkan yapıda aleksitimik davranışlar, negatif olan ilişkiyi yine negatif etkileyerek pozitif bir düzenleyici görevi üstlenmektedir. Bir başka ifade ile dijital vatandaşlık derecesi artan kişilerin siber zorbalık davranışları azalırken, aleksitimik davranış özelliği gösteren kişiler bu ilişkiye negatif şekilde yaklaşmakta ve dijital vatandaşlık gösteren kişilerin siber zorbalık gösterme eğilimlerini arttırmaktadırlar.

Bu bağlamda aleksitimik davranışlardaki artış, siber zorbalık davranışlarının artışı tetikleyebilecektir. Ancak duygu körlüğü olarak da adlandırılan aleksitimik davranışların varlığı, dijital vatandaşlık düzeyinin artışıyla azalan siber zorbalık davranışını yine negatif yönde etkileyerek zorbalığı ortadan kaldırıcı bir etki yaratamayabilecektir. Bu sonuçlara göre elde edilen veriler değerlendirildiğinde, sanal ortamlardaki ilişkilerin düzenlenmesinde psikolojik etmenlerin de en az yapılan iş ve harcanan zaman kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumla ilgili olarak kişilerin duygusal tanımlamaları ve ifade tarzları, sanal ortamdaki her türlü zorbalığı destekler nitelikte etkiler yaratabilecektir. Dijital vatandaşların sanal ortamdaki bilinçli davranışları siber zorbalık yapma eğilimini azaltabiliyorsa, siber zorbalığa uğrama (siber mağduriyet) düzeyi de bundan etkilenebilecektir. Aleksitimik özellikler gösteren bireyler duygularını uygun biçimde düzenleme becerilerinden yoksun olmaları ve kendi duygularını bile tanımlarken karmaşa yaşamaları nedeniyle kişilere ve olaylara empatik yaklaşmamaktadırlar. Bu nedenle dijital vatandaş tanımlamasına girseler bile siber zorbalığa uğrattıkları bireyleri empati kurarak değerlendiremeyecekleri için siber zorbalık yapma güdülerini de bastıramayabileceklerdir. Bu durum da araştırma sonucunda bulunan, dijital vatandaşlık ve siber zorbalık arasındaki negatif yönlü ilişkiyi, aleksitimik özelliklerin de negatif etkilediği sonucu ile örtüşmektedir.

Konuya ilişkin yapılacak olan gelecek çalışmalarda, farklı düzenleyici ya da aracı değişkenlerin de araştırmalara dahil edilmesi, dijital dönüşüm içerisinde yaşayan gençlerin davranışsal yaklaşımlarına farklı bakış açılarından da yaklaşabilmeye olanak sağlayacaktır. Bu noktada dijital ortamdaki vatandaşlık kavramının kullanımına yönelik olarak hem etik hem de hukuki alanlarda gerekli bilgilendirmelerin yapılması siber zorbalık davranışlarının şiddeti ve ortaya çıkma sebepleri üzerinde etkili olacaktır. Bu etkinin farklı davranışlar boyutunda öncelikle kişisel sonrasında da toplumsal etkilerinin ortaya konması süreçsel olarak gerek siber zorbalık gerekse aleksitimi davranışlarını olumlu ölçüde etkileyecektir. Ayrıca çalışmada kullanılan evrenin farklı demografik özelliklere göre yeniden değerlendirilmesi de yine alan yazına farklı sonuçlarla katkı sunabilecektir. Bu çalışmanın sınırlılığı, araştırmada yalnızca üniversite öğrencilerinin kullanılmasıdır. Farklı yaş gruplarının yanı sıra farklı meslek gruplarına da gelecek çalışmalarda yer verilmesi, her geçen gün daha da dijitalleşen iş hayatında yaşanan problemlere alternatif yöntemlerle çözüm önerileri sunabilmeye fırsat tanıyarak, yönetsel alana da katkı sunabilecektir.

Kaynakça

Anderson, J.C. ve Gerbing, D.W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.

- Arıcak, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N. ve Mehmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyber Psychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Baymur, F. (1983). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Belsey, B. (2005). *Cyberbullying.ca*. <http://www.cyberbullying.ca>. Erişim tarihi. 15.11.2022
- Betts, L.R. (2015). Cyber bullying behaviours. Khosrow-Pour, M. (ed.), *Encyclopedia of Information Science and Technology* (s. 6727–6735) içinde. IGI Global
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An Old Problem in A New Guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*. 15(1), 68-76.
- Chin, W. (1998). The partial least squares for structural equation modeling, Marcoulides, G.A. (Ed.), *Modern Methods For Business Research* (s. 295-336) içinde. New York, Psychology Press.
- Cortina, J.M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal Of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.
- Çiftçi, S. ve Sakallı H. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 100-119.
- Dereboy, İ. (1990). Aleksitimi: Bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1(3), 157-65.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1291-1325.
- Dooley, J.J., Pyżalski, J. ve Cross, D. (2009). Cyberbullying versus face-to-face bullying: A theoretical and conceptual review. *Journal of Psychology*, 217(4), 182-188.
- Dunteman, G.H. (1989). *Principal Component Analysis. Quantitative Applications in the Social Sciences Series*. Newbury Park, Sage Publications.

- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyber bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 7(27), 31-42.
- Esen, Ü.B. ve Esen, F. (2021). Siber zorbalığın çalışanların işe tutkunluk ve tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 45-68.
- Farmer, L. (2010). 21. Century standarts for information literacy. *Leadership*, 39(4), 20-22.
- Farmer, L. (2011). *Digital citizen*. <http://ecitizenship.csla.net>. Erişim tarihi. 02.12.2022
- Fornell C. ve Lacker F. (1981). Structural Equation Models With Unobservable Variables And Measurement Error: Algebra And Statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388.
- Gini, G., Card, N.A. ve Pozzoli, T. (2018). A meta-analysis of the differential relations of traditional and cyber-victimization with internalizing problems. *Aggressive Behavior*, 44(2), 185-198.
- Goerlich, K.S. (2018). The multifaceted nature of alexithymia - a neuroscientific perspective. *Front. Psychol.* 9, 1614.
- Gold, A., Malhotra, A. ve Segars, A. (2001). Knowledge management: An organizational capabilities perspective. *Journal of Management Information Systems*, 18(1), 185-214.
- Graeme T., Bagby, M. ve Parker J. (1981). The twenty-item toronto alexithymia scale-II. convergent, discriminant, and concurrent validity. *Journal of Psychosomatic Research*, 38(1), 33-40
- Hair, J., Black, W., Babin, B. ve Anderson, R. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2015). Cyberbullying and sexting: Law enforcement perceptions. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 84(6), 1-10.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2018). Cyberbullying perpetration and victimization among middle-school students: A latent class analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(1), 166-180.

- Horzum, M.B ve Ayas, T. (2014). Orta öğretim öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorba ve sanal mağdur düzeylerinin yordanması. *Online Journal Of Technology Addiction and Cyberbullying*, 1(2), 21-36.
- ISTE (International Society for Technology in Education). (2007). *ISTE standards: Students*. http://www.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-S_PDF.pdf. Erişim tarihi. 18.11.2022
- Levickaite, R. (2010). Generations X, Y, Z: How social networks form the concept of the world without borders (the case of Lithuania). *LIMES: Cultural Regionalistics*, 3(2), s.170-183.
- Li, Q. (2007a). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.
- Li, Q. (2007b). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 28(5), 574-586.
- Marchetti, D., Verrocchio, M.C., Pozzoli, T. ve Fulcheri, M. (2018). Alexithymia and cyberbullying: A correlational study. *Computers in Human Behavior*, 88, 164-169.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T. ve Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: victims, bullies and bully-victims. *Children And Youth Services Review*, 34(1), 63-70.
- Mossberger K., Tolbert, C.J. ve McNeal, R.S. (2008). *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. Cambridge: The MIT Press.
- Notar, C.E., Padgett, S. ve Roden, J. (2013). Cyberbullying: A review of the literature. *Universal Journal of Educational Research*, 1(1), 1-9.
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric Theory*. New York, McGraw-Hill.
- Nunnally, J.C. ve Bernstein, I.R. (1994), *Psychometric Theory*. New York, Mcgraw-Hill.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12- 17.
- Olweus, D. ve Limber, S.P. (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current opinion in psychology*, 19, 139-143.

- Orue, I., Calvete, E., Gamez-Guadix, M. ve De Arroyabe, E.L. (2018). The role of emotional intelligence and alexithymia in the development of victimization and perpetration of bullying among adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(2), 229-242.
- Öztürk, C. (2019). *8. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Pallant, J. (2013) *SPSS Survival Manual. A Step By Step Guide To Data Analysis Using IBM SPSS*. Open University Press, Berkshire.
- Patchin, J.W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Patchin, J.W. ve Hinduja, S. (2018). Digital citizenship and online peer aggression: A descriptive analysis of the role of technology in youth violence. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 34(1), 1-18.
- Raskauskas, J. ve Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43(3), 564-575.
- Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools*. Washington, DC: International Society for Technology in Education.
- Ribble, M.S., Bailey, G. D. ve Ross, T.W. (2004). Digital citizenship: Addressing appropriate technology behavior. *Learning & Leading with technology*, 32(1), 6-12.
- Schneider, S.K., O'Donnell, L., Stueve, A. ve Coulter, R.W. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American Journal of Public Health*, 102(1), 171-177.
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods For Business: A Skill-Building Approach*. 4th Edition, John Wiley & Sons, New York.
- Sharp, S., Smith, P.K. ve Smith, P. (1994). *School bullying: Insights and perspectives*. London: Routledge.
- Sifneos, P.E. (1972a). Is dynamic psychotherapy contraindicated for a large number of patients with psychosomatic diseases? *Psychotherapy and Psychosomatics*, 21(1-6), 133-36.
- Sifneos, P.E. (1972b). *Short-term psychotherapy and emotional crisis*. Cambridge: Harvard University Press.

- Sifneos, P.E. (1988). Alexithymia and its relationship to hemispheric specialization, affect, and creativity. *Psychiatric Clinics*, 11(3), 287-292.
- Slonje, R. ve Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.
- Slonje, R., Smith, P.K. ve Frisé, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in human behavior*, 29(1), 26-32.
- Som Vural, S. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Soriani, A. (2018). From media education to digital citizenship: Origins, perspectives and policy implementations in the school systems across europe. *Journal of Theories and Research in Education*, 13(3), 85-122.
- Şahin, H. (1991). Peptik ülser ve aleksitimi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(3), 25-30.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston, Pearson.
- Tanrikulu, İ., (2015). *The Relationships Between Cyber Bullying Perpetration Motives And Personality Traits: Testing Uses And Gratifications Theory*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Taylor, G.J. (1993). Is alexithymia a non nevrotik personality dimension, a response rubin grasso, sannino. *British Journal of Medical Psychology*, 66(3),281-287.
- Taylor, G.J., Bagby, R.M., Parker, J.D. (1991). The alexithymia construct: a potential paradigm for psychosomatic medicine. *Psychosomatics*, 32(2), 153-64.
- Thomas, S.N. (2018). Promoting digital citizenship in first-year students: Framing information literacy as a tool to help peers. *College and Undergraduate Libraries*, 25(1), 52-64.
- Tinsley, H.E.A. ve Brown, S.D. (2000). *Handbook Of Applied Multivariate Statistics And Mathematical Modeling*. Academic Press, USA, 345.
- Tokunaga, R.S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.

- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*, (Unpublished Master Dissertation), MiddleEast Technical University, Ankara.
- Toraman, L. ve Usta, E. (2018). Ortaokul öğrencilerinin dijital yerli ve siber zorba olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 37(2), 57-77.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A.J., De Winter, A.F., Verhulst, F.C. ve Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: A comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, 41(4), 672-682.
- Vernucci, P., Scardaccione, E. ve Moroni, F. (2020). Digital technology and alexithymia in adolescence. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process And Outcome*, 23(2), 240-249.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M. ve Leaf, P. J. (2007). Examining the overlap in Internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *Journal of Adolescent health*, 41(6), S42-S50.
- Ybarra, L.M. ve Mitchell, K.J. (2004). Youth engage in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedir. Çalışma Bitlis Eren Üniversitesi Etik İlkeleri ve Etik Kurulu'nun 2023/07-05 ve E.3852 sayılı kararıyla etik olarak uygun görülmüştür. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Regulatory Effect of Alexitimia on the Relationship Between Digital Citizenship and Cyber Bullying

Extended Abstract

1. Introduction

The internet facilitates communication through computers and mobile phones, which are the main areas of use, and have priority in all age groups and in every application. It is for the needs of these groups, as the provider and facilitator of routine work in daily life. This priority not only facilitates the participation of individuals in social life, but also saves time in individual and organizational life, makes any information more accessible, and even provides the basis for the transition from arbitrariness to necessity with softer lines. From this point of view, digital life, which seems to be located at the center of organizational and social life, is included more in research subjects with the opportunities it offers and the threats it creates. On top of that its effects also need psychological evaluations. There is no study investigating the effect of alexithymic behaviors on the relationship between digital citizenship behavior and cyberbullying. Considering this limitation in the field, this research deals with the relationship between digital citizenship, which actively participates in the digital field and uses the information obtained for personal and social development (Farmer, 2010) as well as cyberbullying with the aim of harming other people (Belsey, 2005). At the same time, it aims to determine the effect of alexithymia (Sifneos, 1972a), which emphasizes the difficulty of expressing the emotions of individuals, on this relationship.

2. Method

In this study, the moderator role of alexithymia in the relationship between digital citizenship and cyberbullying was investigated. No study in which these three variables were investigated together was found in the literature. In this study, university students between the ages of 18-25, who are thought to use the virtual environment more, constitute the research population. An online survey method was used to collect data in the study. Within the scope of the study, 390 questionnaires were collected from 4 different universities (Sinop University, Bitlis Eren University, Van Yüzüncü Yıl University and Ankara University) by applying simple random sampling method. After eliminating the questionnaires with missing values and missing information, 387 usable questionnaires were analyzed. The digital citizenship scale, which is accepted as an independent variable, consisting of 35 statements was created by Ribble (2011), and later edited by Som and Vural (2016). In the measurement of cyberbullying, which is included in the model as a dependent variable, a one-dimensional scale consisting of 11 expressions and adapted to university students by Tanrikulu (2015) was used. The Toronto Alexithymia scale developed by Graeme, Bagby and Parker (1981) was used for alexithymia, in which its regulatory effect was measured. Except for demographic information, a 5-point Likert scale was used for all variables in the research model. Finally, Partial Least Squares Structural Equation Modeling / PLS-SEM was used for data analysis.

3. Result and Discussion

In the first hypothesis of the study, the relationship between digital citizenship and cyberbullying was examined. According to the findings, it was concluded that there is a significant and negative relationship between digital citizenship and cyberbullying ($\beta = 0.49$, $p < .001$). It was also concluded that alexithymia had a moderator effect on this relationship ($\beta = -0.27$, $p < .001$, BCa CI: [-0.400 / -0.127]). In the first hypothesis (H1), there is a moderately negative ($\beta = -0.498$) and significant ($p = 0.000$) relationship between digital citizenship behavior and cyberbullying. Considering the moderate, negative and significant relationship between them, it is possible to say that the increase in the degree of exhibiting digital citizenship reduces the tendency to show cyberbullying behavior.

In the second hypothesis (H2), it was concluded that alexithymia variable had a negative ($\beta=-0.275$) but significant ($p=0.000$) moderator effect on the relationship between digital citizenship and cyberbullying.

4. Conclusion

When the results obtained from the study are examined, it is seen that there is a negative and moderately significant relationship between digital citizenship and cyberbullying behavior. It is possible to say that people who can be defined as digital citizens are more conscious and have less bullying tendencies due to the variety of time and activities they spend in the virtual environment. However, it was observed that the moderator effect in the model was negative due to the inadequacy of emotional descriptions and explanations of people with alexithymia tendency, lack of empathy and weak interpersonal relations. As a result of this, alexithymic behaviors in the resulting structure play a positive regulatory role by negatively affecting the negative relational situation. In other words, when the digital citizenship level increases, the level of cyberbullying behaviors people show decreases. However, people with alexithymic behavior affect this relationship negatively and increase the cyberbullying tendencies of people with digital citizenship. When these results are evaluated, it is revealed that psychological factors are at least as important as the work done and the time spent in the regulation of relationships in virtual environments. Regarding this situation, the emotional definitions and expression styles of people may create effects that support all kinds of bullying in the virtual environment. If the conscious behavior of digital citizens in the virtual environment can reduce the tendency to engage in cyberbullying, the level of cyberbullying (cyber victimization) will also be affected. Since individuals with alexithymia cannot approach people and events empathetically, they may not be able to empathize with the individuals they bullied, even if they fall under the definition of digital citizens. This situation coincides with the result of the research that alexithymic characteristics negatively affect the negative relationship between digital citizenship and cyberbullying.